
Η ψυχαγωγία στο Βυζάντιο

Ιωαννίδη Ματούλα & Δημακοπούλου Αγγελική

Ιεροτελεστίες, θρησκευτικές, κοινωνικές και λαϊκές γιορτές αποτελούσαν τους βασικούς τρόπους ψυχαγωγίας των Βυζαντινών. Οι Βυζαντινοί αγαπούσαν ιδιαίτερα τις διασκεδάσεις και τα θεάματα, τόσο εκείνα που τελούνταν στα θέατρα και στους ιπποδρόμους όσο και αυτά που πραγματοποιούνταν στους δρόμους και στις πλατείες των πόλεων με την ευκαιρία των πανηγύρεων.

- Ιππόδρομος

Ήταν τόσο μεγάλος ο φανατισμός για τις ιπποδρομίες στην Πόλη, που όταν τελούνταν, οι δρόμοι ήταν έρημοι από κόσμο. Αν ήταν Κυριακή, οι πιστοί στους ναούς ήταν ελάχιστοι, γεγονός που έκανε τους ιερείς να οργίζονται. Τίποτα δεν σταματούσε όμως τους φανατικούς φίλους του ιπποδρόμου: ούτε η σωτηρία της ψυχής, ούτε η φτώχεια, ούτε η δουλειά, ούτε η αρρώστια. Και έμεναν όλη την ημέρα στον ιππόδρομο, ακόμα και τις

ώρες του μεσημεριού, που γινόταν ένα μεγάλο διάλειμμα, από τον φόβο μήπως χάσουν τη θέση τους.

Πυγμαχία

Το πιο σκληρό αγώνισμα που γινόταν στον ιππόδρομο ήταν η πυγμαχία. Οι αθλητές δεν φορούσαν προστατευτικά γάντια, γεγονός που έκανε τα χτυπήματα περισσότερο οδυνηρά. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που οι αθλητές μετά το αγώνισμα ήταν γεμάτοι αίματα, με σπασμένα κεφάλια, έτοιμοι να καταρρεύσουν. Όμως, επειδή ήταν δείγμα ανδρισμού να μη δείχνουν τον πόνο τους, δάγκωναν τα χείλη και έτριζαν τα δόντια, κρατώντας ταυτόχρονα το κεφάλι τους ψηλά. Στις διασκεδάσεις τους οι Βυζαντινοί, αν συγκριθούν με τους Ρωμαίους, ήταν πολύ πιο ήπιοι. Στον

ιππόδρομο δεν έριχναν ανθρώπους στα λιοντάρια και η πιο αγαπημένη τους διασκέδαση ήταν οι αρματοδρομίες και όχι οι αιματηροί αγώνες των μονομάχων. Σε αυτό έπαιξε ρόλο η αλλαγή της θρησκείας και η εκκλησία.

● Εκδηλώσεις και γιορτές

Σε κάποιες εκδηλώσεις με άφθονο κρασί και χορό ακόμα και οι γυναίκες χόρευαν ημίγυμνες, αν και κανονικά για λόγους σεμνότητας συνήθως είχαν καλυμμένο το κεφάλι, τα χέρια και το στήθος. Οι δάσκαλοι απέτρεπαν τους μαθητές να βρίσκονται σε χορευτικές εκδηλώσεις, ενώ η εκκλησία απέβαλε τους πιστούς που επέμεναν να ασχολούνται με τον χορό, που είχε ειδωλολατρικές ρίζες. Εξαίρεση αποτελούσαν οι ήρεμοι και σεμνοί χοροί σε θρησκευτικά πανηγύρια. Φυσικά οι βυζαντινοί προτιμούσαν την

διασκέδαση και χόρεψαν με τη ψυχή τους. Την ίδια λοιπόν εποχή, που επαγγελματίες συνήθως χορευτές συμμετέχουν σε κοσμικές εκδηλώσεις δημόσιου ή ιδιωτικού χαρακτήρα (θέατρο, συμπόσια, χοροδράματα, παντομίμες κ.ά.), από το νάρθηκα των βυζαντινών ναών ακούγονται μοιρολόγια που συνοδεύονται από έντονες χορευτικές κινήσεις, ενώ οι νεόνυμφοι βηματίζουν αργά γύρω από την Αγία Τράπεζα με τη συνοδεία του τροπαρίου «Ησαΐα χόρευε...». Τα μουσικά όργανα που χρησιμοποιούσαν οι Βυζαντινοί: αυλούς, κιθάρες, πολύχορδα, κρουστά, κρουστά ή το «πολύαυλον όργανον» «το εκκλησιαστικό» όργανο, όπως είναι γνωστό σήμερα.

- Θέατρα

Η Κωνσταντινούπολη διέθετε τουλάχιστον τέσσερα θέατρα κατά τον 5ο αιώνα, με πιο σημαντικό απ' όλα το Μεγάλο Θέατρο (theatrum maius) που ιδρύθηκε από το Σεπτίμιο Σεβήρο κοντά στο παλάτι και όπου ανέβαιναν και έργα κλασικού ρεπερτορίου. Η κύρια πάντως μορφή του θεάματος ήταν το μιμοθέατρο με ερμηνευτή το μίμο και θεματολογία που προερχόταν από τη μυθολογία, την καθημερινή ζωή, ακόμα και τα χριστιανικά μυστήρια. Οι θίασοι των μίμων αποτελούνταν από άνδρες αλλά και γυναίκες. Κύριο εκφραστικό τους μέσο αποτελούσε το πρόσωπο και ιδιαίτερα τα μάτια, γι' αυτό και οι μίμοι στο Βυζάντιο δε φορούσαν μάσκα,

ενώ είχαν και ιδιαίτερες κομμώσεις. Η δραστηριότητα των μίμων φαίνεται πάντως ότι υποχώρησε σταδιακά μετά τον 7ο αιώνα. Αν και το ερώτημα αν υπήρχε θέατρο στο μέσο και ύστερο Βυζάντιο παραμένει, φαίνεται ότι υπήρχε αφενός ένα είδος λαϊκού θεάτρου που παρουσιαζόταν ευκαιριακά στα πανηγύρια και στις εμποροπανηγύρεις από ημι-επαγγελματίες ηθοποιούς ή μίμους και αφετέρου ένα λόγιο είδος θεάματος που εντασσόταν σε πλαίσια θρησκευτικής αγωγής. Τα κείμενα που έχουν σωθεί είναι θρησκευτικά δράματα εξ ολοκλήρου γραμμένα σε διαλογική μορφή, που δεν αποτελούσαν πρωτότυπα έργα αλλά συρραφή στοιχείων από αρχαίες τραγωδίες και εκκλησιαστικά κείμενα με κύριο σκοπό να τονώσουν το θρησκευτικό αίσθημα του κοινού.

- Πανηγύρια

Το πανηγύρι κατά κύριο λόγο αποτελεί θρησκευτική γιορτή που τελείται για να τιμηθεί η μνήμη του αγίου στον οποίο είναι αφιερωμένος ο ναός μιας περιοχής. Συχνά στον περίβολο του ναού ή σε αδόμητο χώρο μπροστά του οι πιστοί συμμετέχουν σε διάφορες εκδηλώσεις, όπως χορούς, τραγούδια ή φαγητό. Τα πανηγύρια, αν και αρχικά αποδοκιμάστηκαν από τους Πατέρες

της Εκκλησίας ως κατάλοιπα ειδωλολατρικών θρησκευτικών εορτών που προήγαγαν το πνεύμα του κέρδους και την ελαφρότητα των ηθών, συνέβαλαν στην ανάπτυξη του εμπορίου, ιδιαίτερα στις επαρχιακές πόλεις, αποφέροντας σημαντικά οικονομικά οφέλη για την εκκλησία και το κράτος.

Εμποροπανήγυρη

Η εμποροπανήγυρη είναι μια υπαίθρια αγορά, που στήνεται με την ευκαιρία ενός πανηγυριού, και όπου γίνονται αγοραπωλησίες προϊόντων ή ζώων. Οι εμποροπανηγύρεις συνήθως αποτελούν μη μόνιμες αγορές, που συνδέονται με κάποια εορταστική εκδήλωση. Για την πραγματοποίηση των εμποροπανηγύρεων βασικό ρόλο έπαιζε η εμπορικότητά και η γεωγραφική θέση κάθε πόλης, καθώς και η ύπαρξη ή όχι λιμανιού και σημαντικού χερσαίου δρόμου αφού πολλοί άνθρωποι ταξίδευαν από μακριά για να πραγματοποιήσουν τις αγορές τους. Σημαντικές εμποροπανηγύρεις ήταν αυτές που διεξάγονταν στη Θεσσαλονίκη στην εορτή του Αγίου Δημητρίου και της Τραπεζούντας στην εορτή του Αγίου Ευγενίου. Η διάρκεια των εμποροπανηγύρεων δεν ήταν προκαθορισμένη· μπορούσε να διαρκέσει λίγες ή πολλές μέρες, ανάλογα με την επιτόπια ζήτηση.

● Πηγες πληροφορησης

1. Σχολικό βιβλίο ιστορίας β' γυμνασίου
2. Ιστοσελίδα:<https://cognoscoteam.gr/%CF%80%CE%BF%CF%84%CF%8C-%CE%B8%CE%AD%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%BF-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%87%CE%BF%CF%81%CF%8C%CF%82-%CE%B7-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%83%CE%BA%CE%AD%CE%B4%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%BF/>